

Jaarverslag 2020

Circulariteit, biodiversiteit, klimaatadaptatie en energietransitie vormen de pijlers van de duurzaamheidsvisie van de gemeente Harderwijk.

De Hortus ontwikkelt, organiseert en coördineert activiteiten op het gebied van natuur en duurzaamheid in de breedste zin van het woord en sluit aan bij de duurzaamheidsvisie van de gemeente.

Havendam 56 / 3841 AA Harderwijk
Postbus 149 / 3840 AC Harderwijk

0341-427 406
info@hortusharderwijk.nl
www.hortusharderwijk.nl

Voorwoord

Het jaar 2020 was wederom een bewogen jaar voor Stichting De Hortus.

Eenzijds was daar het verheugende herstel van onze medewerker die reeds zo lang ziek was geweest. In augustus 2020 kon zij een nieuw werkverband aangaan met onze stichting als Medewerker Basisonderwijs voor 8 uur per week en Projectmedewerker Basisonderwijs voor 4 uur per week. De personele bezetting werd met het aannemen van een nieuwe coördinator/projectleider in 2019, de urenuitbreiding van onze administratieve kracht in datzelfde jaar en de terugkeer van onze zieke werknemer, voor nu, optimaal.

Anderzijds zette de corona-pandemie, net als bij iedereen, een domper op de vreugde en vooruitgang. Wel hebben we, ondanks de Corona-situatie, zwarte cijfers kunnen schrijven, mede door de aanvullende financiële injectie van de gemeente in de vorm van huurkijtschelding; een welkome aanvulling.

En ondanks alles is er veel "groen" werk verzet voor de basisscholen. Zo is er in 2020 het Nestkastjes project gedaan in het kader van de bestrijding van de eikenprocessierups. Tevens is er een bijenfietsroute gemaakt langs de 11 bijenhotels met de bijbehorende lesbrief.

Verder is er een begin gemaakt met het traject om de schoolpleinen te vergroenen. Er is een bijbehorend Webinar ontwikkeld, wat reeds met veel belangstelling is gevolgd. Ook is er veel voorbereidend werk verricht voor het Energietransitieproject. Uitvoerende werkzaamheden in het kader van Boomfeestdag, Project Boerderijeducatie en Dag van de Duurzaamheid hebben helaas niet of slechtst beperkt plaats kunnen vinden. Het project Snoepgroente en Moestuineren is beperkt doorgedaan. Gelukkig hebben we wel een aantal buitenlessen kunnen uitvoeren.

In het jaar 2020 is besloten om de naamgeving van Stichting De Hortus, Centrum voor Natuur en Milieu, op termijn aan te passen. Dit om beter aan te sluiten bij landelijke en maatschappelijke veranderingen. Ook de naamsverandering van leskist naar kenniskist beoogt dit doel.

Daarnaast is er uitgebreid (digitaal) contact met de scholen geweest om te kijken hoe we de scholen nog verder kunnen ondersteunen, bijvoorbeeld door eenvoudigere handleidingen bij de kenniskisten, inzet van gastdocenten etc.

Als laatste punt wil ik nog vermelden dat al onze didactische hulpmiddelen als kenniskisten en ontdekdozen nauwkeurig zijn onderzocht, aangevuld en schoongemaakt waar nodig.

Namens het bestuur van Stichting De Hortus,
Jan Tuininga, voorzitter

Inhoudsopgave	
Organisatie	6
Personeel	6
De vrijwilligers	7
Het bestuur	7
De Natuurtuin	7
Communicatie	9
Basis activiteiten	10
Lesmateriaal	10
Buitenlessen	10
Nieuw aanbod	10
Bereik uitleen educatief materiaal	11
Bereik buitenlessen	12
Activiteiten door De Hortus	13
Boomfeestdag Harderwijk	13
Nestkastjesproject	13
Bijenroute	13
Groene schoolpleinen	14
Project Energietransitie	14
Snoepgroente	14
Moestuinzaden	14
Dag van de Duurzaamheid	15
Afval op school	15
NME in de Regio	16
Gemeente Putten	16
Regio gemeenten	16

Organisatie

De Hortus, stichting voor natuur- en duurzaamheidseducatie is gevestigd in Harderwijk. De stichting heeft als doel om het belang van natuur en duurzaamheid voor een gezonde leefomgeving voor nu en in de toekomst onder de aandacht te brengen. De activiteiten die daarvoor worden ontplooid zijn vooral gericht op de inwoners van Harderwijk en de regio, in het bijzonder de jeugd. Onze belangrijkste doelgroep wordt gevormd door de basisschoolleerlingen uit Harderwijk en Hierden.

De stichting wil haar doel bereiken o.a. door:

- het laten opdoen van kennis van natuur en duurzaamheid en de invloed van menselijk handelen daarop.
- het doen ontwikkelen van vaardigheden die ten dienste staan van het maken van bewuste duurzame keuzes.

Bovenstaande wil de stichting bewerkstelligen door:

- Het verzamelen, aanschaffen, ontwikkelen, verstrekken en beschikbaar stellen van informatie en documentatiemateriaal (lesmateriaal).
- Het inrichten en onderhouden van De Natuurtuin, zodanig dat het een aantrekkelijke en informatieve omgeving is op het gebied van natuur en milieu voor de inwoners van Harderwijk en de regio en passanten van elders.
- Het aantrekken van vrijwilligers, hen te scholen voor- en te ondersteunen in hun specifieke taak en condities te scheppen waarbinnen het werk gedaan kan worden.
- Het in dienst nemen en houden van gekwalificeerd personeel en zowel professionele- als vrijwillige deskundigen in te zetten.

Personeel

De personele bezetting van De Hortus was in 2020 als volgt:

Coördinator/projectleider	Tineke van de Visse	13 uur per week
Administratief medewerker 3 / bureau secretaris	Corien van Twillert	16 uur per week
Educatief medewerker	Reinou Groeneveld	8 uur per week
Coördinator/projectleider langdurig ziek, per 1 september terug als medewerker en projectmedewerker basisonderwijs NDE	Carola Rijpkema	12 uur per week

De vrijwilligers

De Hortus kan niet zonder haar vrijwilligers! Gelukkig kon de stichting ook dit jaar rekenen op een groep trouwe en enthousiaste mensen die verschillende werkzaamheden uitvoerden.

Er was een groep van ca. tien natuurschoolgidsen, zij gaven voor zover mogelijk gezien de beperkende maatregelen in verband met COVID-19 in tweetallen onze buitenlessen in de Natuurtuin, het Harderbroek, bij de Dierenweide en in het bos. Een zestal vrijwilligers hebben zich ingezet voor het rondbrengen en ophalen van ons lesmateriaal.

Ook het nakijken en onderhouden van de lesmaterialen en het op orde houden van het magazijn en de voorraad werd gedaan door vrijwilligers in nauwe samenwerking met het professionele team. De Natuurtuin kon rekenen op ongeveer 20 vrijwilligers. Zij onderhielden deze bijzondere plek, aangestuurd door de vrijwillige coördinator.

Het bestuur

Ook het bestuur van De Hortus bestaat uit vrijwilligers. In 2020 waren dit:

Voorzitter:	Jan Tuininga
Penningmeester:	Chris Herzog
Secretaris:	Thijs Melkert
Algemeen lid:	Jos Vellinga-Hagedoorn

De Natuurtuin

De Natuurtuin is onderdeel van Stichting De Hortus. De tuin is gevestigd in de wijk Stadsweiden naast de oprit van de Botterbrug over de A28 aan het Palmbospad (fietspad richting Strand Horst). Het terrein is ca. 2 hectare groot, inclusief de berm en de sloot naast het fietspad.

Ook voor de Natuurtuin heeft de coronacrisis uiteraard gevolgen gehad. Er zijn helaas maar weinig buitenlessen voor basisschoolleerlingen geweest. Ook de stagiairs van VSO de Lelie hebben wegens de Lock-downs maar weinig in de Natuurtuin kunnen werken. Gelukkig konden de ongeveer 20 natuurtuinvrijwilligers, vanwege de grote oppervlakte van de tuin, in kleine groepjes gespreid over de tuin min of meer gewoon hun werk doen.

Helaas kon zaterdag 31 oktober een werkdag met een groep van Scouting Ragay Redoz vanwege de coronaregels niet doorgaan. Dit wordt doorgeschoven naar 2021.

Een bijzonder geslaagd initiatief van een paar vrijwilligers is de filmserie 'Natuurtuin Stories'. Vrijwel iedere maand is een aflevering gemaakt. Hierin werden, op humoristische en weinig wetenschappelijke wijze, actuele natuurtuinonderwerpen voor het voetlicht gebracht. De films worden uitgezonden op HK13 en worden regelmatig herhaald. Ook via YouTube zijn de films te zien. Gelukkig was het dus niet allemaal kommer en kwel.

Dankzij de crisis, en zeker ook door de films, is het aantal bezoekers minimaal verdubbeld en komt voor 2020, ruw geschat, uit op ca. 20.000. Nog veel meer dan voorgaande jaren werd de Natuurtuin als wandel- en fietsdoel gekozen.

Zondag 27 september heeft het Harderwijker 'Hounddog Duo', voor een klein publiek van voornamelijk tuin vrijwilligers, opgetreden vanaf de radarsokkel. Dit was goed te doen met voldoende afstand tussen de stoelen en dit is zeker voor herhaling vatbaar voor een wat groter publiek.

Op zaterdag 3 oktober is in het kader van het veldbiologieweekend van de KNNV afdeling Noordwest Veluwe in zowel onze Natuurtuin als in Natuurtuin 'De Zandkamp' in Ermelo, een speurtocht georganiseerd. Die dag waren enkele van onze vrijwilligers aanwezig om dit gebeuren te begeleiden. Hoewel het aantal deelnemers tegenviel, is dit een samenwerkingsverband dat perspectief biedt voor de toekomst.

Communicatie

De Hortus beseft de waarde van een goede communicatie.

Maandelijks sturen we digitale nieuwsbrieven naar alle basisscholen in Harderwijk en in de regio Noord West Veluwe, naar de medewerkers, de vrijwilligers en andere belangstellenden. Website, Facebook en LinkedIn worden bijgehouden. Voor projecten of andere activiteiten benaderen we de pers.

Extern overleg dient meerdere doelen. Allereerst kennismaken en het opbouwen van een netwerk. Daarnaast het samenwerken en/of mede uitvoeren van projecten. Allereerst met gemeente Harderwijk.

Ook in 2020 zijn er diverse gesprekken geweest met betrokken ambtenaren over verschillende beleidsthema's zoals biodiversiteit, circulariteit, klimaatadaptatie en energie. Uit de gevoerde gesprekken volgde een betekenisvolle samenwerking met grote waarde voor de basisscholen.

Eveneens heel belangrijk zijn de netwerkbijeenkomsten van zowel landelijke- als Gelderse NDE-centra. Daar worden verbindingen gelegd voor mogelijke samenwerking en wordt er gewerkt aan vragen/kansen voor educatieve vernieuwing. Hier stond in 2020 zwerfafval, energietransitie en ontdekkend leren voorop.

Tenslotte wordt ook het Harderwijker netwerk uitgebreid met mogelijke samenwerkingen tussen betrokken partijen. Zo is er regelmatig overleg tussen bijvoorbeeld gemeente Harderwijk, gemeente Putten, Stichting De Rietmeen, JOGG/GA! Harderwijk, Het Pakhuis Ermelo, het Waterschap, Molenstichting, Kinderen voor duurzaamheid, JLE Groene Handjes, Stichting Techniek Onderwijs.

Gelukkig konden alle gesprekken doorgaan al was het niet in fysieke vorm maar digitaal vanwege COVID-19.

Basis activiteiten

De Hortus, stichting voor natuur- en duurzaamheidseducatie ontvangt over de periode 2019 t/m 2022 een budgetsubsidie voor de uitvoering van haar taken. De Hortus ontwikkelt educatieve materialen, geeft lessen en organiseert activiteiten voor basisscholen. In 2020 heeft De Hortus voldaan aan de prestatieafspraken zoals omschreven in de Budgetovereenkomst 2019 t/m 2022. Ondanks dat COVID-19 maakte dat de basisscholen twee keer voor een periode de deuren moesten sluiten.

Het aanbod van De Hortus voor de basisscholen verschijnt jaarlijks in de vorm van de NDE wijzer.

Via ons digitale reserveringssysteem kunnen basisscholen eenvoudig en op elk moment lesmaterialen reserveren. Scholen betalen een bijdrage voor het gebruik en het halen en brengen van de lesmaterialen. Dit kan per les/kenniskist of door middel van een abonnement, dat toegang geeft tot onbeperkt lenen, met korting op de buitenlessen. Voor De Hortus zijn deze inkomsten, naast de budgetfinanciering, noodzakelijk om onze dienstverlening op peil en de materialen actueel te houden.

Eens per jaar organiseert De Hortus een bijeenkomst voor de NDE coördinatoren van de basisscholen van Harderwijk. Informatie uitwisseling, kennismaking en inspiratie staan hierbij voorop. In 2020 is dat digitaal gebeurd vanwege COVID-19.

Lesmateriaal

Alle basisscholen in de gemeente Harderwijk maken gebruik van het NDE-aanbod; kenniskisten, doekisten, ontdekdozen, lespakketten en los materiaal. Er worden per leeftijdscategorie minimaal 10 verschillende lesmaterialen aangeboden.

Buitenlessen

Een bijzonder deel van ons aanbod zijn de buitenlessen. Leerlingen ervaren door te zien, te doen en te voelen, alle zintuigen worden gebruikt! Deze lessen worden gegeven door onze vrijwillige natuurschoolgidsen en vinden plaats in de Natuurtuin, in de Dierenweide, in de Molen, in het Harderwijker bos, in de Rietmeen en in Harderbroek. Scholen waarderen deze belevingslessen zeer.

Nieuw aanbod

Jaarlijks richten we ons op vernieuwing van ons aanbod. Om mee te gaan in de onderwijsontwikkelingen én om actueel lesmateriaal te bieden.

We hebben in 2020 de volgende materialen aangeschaft/ontwikkeld of vernieuwd om ons aanbod interessant en bij de tijd te houden:

Voor de onderbouw:

Nieuwe vertelkoffer Ye & Bo barsten van de energie
Nieuwe kenniskist Kikker vol energie
Nieuwe kenniskist Mijn lijf, ander lijf.
Watertorenweg vernieuwd.
Ontdekdozen Magneten en Wegen vernieuwd.

Voor de middenbouw:

Nieuwe kenniskisten Zintuigen en Mijn lijf, ander lijf.
Ontdekdozen Spiegels, Metalen, Ontkiemen vernieuwd.
Watertorenweg vernieuwd.

Voor de bovenbouw:

Nieuwe kenniskist De gamer en de ballerina.
Nieuwe kenniskist Duurzame energie.
Watertorenweg vernieuwd.

De aanschaf van deze materialen valt onder taakstellend budget om de lesmaterialen actueel te houden. Echter bekijkt De Hortus per aanschaf of dit passend is binnen het budget dat we beschikbaar hebben voor aanschaf educatief materiaal. Jaarlijks is dat maximaal € 5000,-. Hierbinnen worden continue afwegingen gemaakt over noodzaak, zelf ontwikkelen, overnemen, extern budget aanvragen etc.

Bereik Harderwijk uitleen educatief materiaal

In 2020 telde gemeente Harderwijk 24 scholen, waarbij 2 scholen een dependance hebben, dus 26 schoollocaties. Alle 24 scholen hebben in 2020 gebruikgemaakt van ons aanbod.

Voor het schooljaar 2020-2021 zijn er 337 bestellingen gedaan. Dit zijn lesmaterialen, buitenlessen, losse materialen en materiaalzendingen.

Aantal bestellingen per kalenderjaar

Schooljaar:	2016	2017	2018	2019	2020
Aantal bestellingen:	270	308	427	393	276

Aantal bestellingen per schooljaar

Schooljaar:	2017-2018	2018-2019	2019-2020	2020-2021
Aantal bestellingen:	405*	457*	337*	429*

* incl. activiteiten boomfeestdag, snoepgroente en energietransitie project.

De top 10 materialen in 2020:

1. Ontdekdoos Braakballen
2. Ontdekdoos Elektriciteit
3. Ontdekdoos Stroomkringen
4. Ontdekdoos Magneten 5-8
5. Ontdekdoos Water
6. Doekist Beestjes
7. Kenniskist Mijn lijf, ander lijf 5-8
8. Ontdekdoos Magneten 1-3
9. Kenniskist Mijn lijf, ander lijf 1-4
10. Ontdekdoos Elektromagneet

Overzicht type lessen per kalenderjaar

Buitenlessen	2016	2017	2018	2019	2020
In de Natuurtuin, 6 typen	20	24	31	31	17
Op de dierenweide, 2 typen	11	16	12	5	10
In het Harderwijker Bos	9	3	7	11	5
In de korenmolen De Hoop	8	4	4	8	1
In het Harderbroek	8	11	6	4	3
In De Rietmeen			10	8	0

Het blijft voor de leerkrachten moeilijk om begeleiding te krijgen bij het vervoer van de leerlingen naar de plek toe waar de buitenles wordt gegeven. Bij slecht weer laten we de keus bij de leerkracht of deze de les wil verzetten/annuleren.

Verder speelden de beperkende maatregelen en het tweemaal sluiten van de scholen voor een langere periode in verband met COVID-19 ons parten.

Activiteiten door De Hortus

Boomfeestdag Harderwijk 2020

Naast de organisatie van de boomfeestdag is er voor de groepen 6, 7 en 8 een lespakket met buitenactiviteiten ontwikkeld met als doel zoveel mogelijk leerlingen enthousiast te maken voor de natuur.

7 groepen 6 maakten een wandeling met de boswachter, 8 groepen 7 gingen aan het werk in het bos.

De Boomfeestdag voor de groepen 8 was voorbereid maar moest worden afgelast in verband met COVID-19. 16 groepen 8 hadden zich opgegeven.

Nestkastjesproject voorjaar 2020

We zijn in 2020 gestart met het Nestkastjesproject in samenwerking met het Morgencollege. Bij 11 scholen in Harderwijk hangen nestkastjes in de eikenbomen voor koolmezen die dol zijn op de larven van de eikenprocessierups.

Deze nestkastjes zijn gezaagd door leerlingen van het Morgencollege en in elkaar gezet, versierd en opgehangen door basisschoolleerlingen. Samen hebben 360 leerlingen 184 nestkastjes gemaakt. Dit project kon doorgaan omdat het net plaatsvond voor de beperkende maatregelen in verband met COVID-19.

Bijenfietsroute

We hebben voor groep 7 en 8 van de basisschool een bijenfietsroute ontwikkeld langs de 11 bijenhôtels die door de gemeente in Harderwijk geplaatst zijn in combinatie met een lesbrief, powerpointpresentatie en een werkboekje. In aangepaste vorm is de fietsroute ook beschikbaar voor de recreatieve fietser. Het project voor de scholen is door middel van een filmpje gepromoot door het kinderraadslid van de gemeente Harderwijk Lissy van Bennekom. We hebben het filmpje in onze nieuwsbrief naar de scholen opgenomen.

Groene Schoolpleinen

In samenwerking met de procesbegeleiders Groene Schoolpleinen Marjan Deurloo en Fabian Brokelmann zijn we een project gestart om zoveel mogelijk scholen te overtuigen van het nut van een groen schoolplein. We hebben onder andere een webinar georganiseerd en daaruit zijn op vier scholen trajectgesprekken gevolgd wat hopelijk gaat leiden tot het daadwerkelijk vergroenen van de schoolpleinen. Het project loopt in 2021 door.

Project Energietransitie

Dit zeven weken durende project waaraan alle basisscholen in Harderwijk toegezegd hebben mee te doen en waar het voortgezet onderwijs ook bij betrokken wordt is helaas uitgesteld vanwege COVID-19.

Snoepgroente! September 2020

Deze campagne is een initiatief van JOGG Harderwijk. Zij hebben een aantal partners erbij betrokken waaronder De Hortus, Jumbo, Stadsoogst en De Basiliek.

De campagne heeft als doel het eten van groente als tussendoortje te stimuleren voor jonge kinderen.

Er werden activiteiten georganiseerd waarop scholen zich konden inschrijven.

Enkele vrijwilligers van De Hortus hebben ondanks de beperkende maatregelen in verband met COVID-19 als activiteit voorgelezen aan kleuters van 5 groepen. Samen met een mooi prentenboek, een puzzel en een mandje groente gingen de vrijwilligers in gesprek met kinderen over het eten van groente. Uiteraard werd er ook geproefd!

Moestuinzaden

Via zadenhandel Rijk Zwaan hebben we aan alle basisscholen in Harderwijk een pakketje aangeboden met zaden voor de moestuin en een boekje met tips.

Met dit cadeau willen we helpen de kinderen een gezonde levensstijl aan te leren. Kinderen die meer weten over hun eten zijn eerder bereid om gezonde en duurzame voedselkeuzes te maken. Het werken in een eigen moestuintje is hiervoor een heel effectief middel. Kinderen leren het proces van zaadje tot maaltijd en alles wat er verder bij de groei komt kijken.

Dag van de Duurzaamheid, oktober 2020

In verband met COVID-19 werden er geen mensen van buiten de scholen toegelaten. Eén ouder en tevens leerkracht en raadslid in Harderwijk heeft voorgelezen op “haar” basisschool en daar heeft een stukje van in het Harderwijker Nieuwsblad gestaan.

Afval op school

Voor Putten hebben we het project Zwerfafval ontwikkeld, helaas heeft het in 2020 niet uitgevoerd kunnen worden vanwege COVID-19 maar is het verschoven naar 2021.

Ontwikkelingen

Het kantoor en magazijn van de stichting is halverwege 2019 van de Melis Stokelaan naar de Havendam verhuisd. Dit was een goed moment om na te denken over de naamgeving van onze stichting. In 2020 hebben we gekozen voor de naam De Hortus stichting voor natuur- en duurzaamheidseducatie

Naast de lopende projecten die voor ons iets opleveren, zowel financieel als in een goede samenwerking, zijn er altijd nieuwe ideeën en initiatieven die in ontwikkeling zijn en uiteindelijk tot grotere projecten kunnen leiden. Als De Hortus kan groeien in omvang en daadkracht zal in Harderwijk nog meer aandacht kunnen worden gegeven aan natuur- en duurzaamheidseducatie op de basisscholen.

Eén van de nieuwe grote projecten wordt het project ‘Afvalvrije scholen en Circulariteit’.

Een afvalvrije school is een school die zo min mogelijk afval produceert en het afval dat zij produceert voor 100% weet te scheiden. Dit houdt in dat de school zo min mogelijk restafval meer heeft. Kortom, afvalscheiding en afvalpreventie.

In een circulaire economie worden materialen van gebruikte producten opnieuw als grondstof gebruikt. Het doel van de Nederlandse overheid is om in het jaar 2050 een 100% circulaire economie te zijn. Bij een circulaire economie behouden grondstoffen, producten en onderdelen hun waarde. Bij circulariteit wordt er vanuit gegaan dat de producten van nu, de grondstoffen voor later zijn. Van gebruikte producten wordt het materiaal waaruit het bestaat opnieuw gebruikt. Afval bestaat hierdoor niet of nauwelijks meer.

NME in de Regio

Gemeente Putten

Ook in 2020 heeft De Hortus een samenwerkingscontract met gemeente Putten afgesloten inzake de uitleen van educatieve materialen aan de basisscholen in deze gemeente. Door middel van een financiële vergoeding van de gemeente lenen de scholen in Putten gratis. De Hortus stelt hiervoor een aparte *NDE flyer Putten* op voor deze basisscholen. De materialen worden door onze vrijwilligers naar het gemeentehuis gebracht en na gebruik weer opgehaald. De leerkrachten kunnen daar de materialen ophalen en terugbrengen.

Putten telde in 2020 14 scholen.

De procentuele deelname van het aantal scholen in gemeente Putten:

2016	2017	2018	2019	2020
60%	60%	64%	43%	29%

Aantal bestellingen per kalenderjaar:

2016	2017	2018	2019	2020
108	80	91	43	23

De afname van het aantal bestellingen komt o.a. door langdurige ziekte bij De Hortus waardoor er van scholenbezoek minder kwam en vanwege de verhuizing van De Hortus. Verder heeft COVID-19 ons parten gespeeld.

Stichting De Hortus heeft het project Zwerfafval in Putten ontwikkeld. Het doel van dit project is om te zorgen voor bewustwording bij leerlingen over het probleem van plastic (zwerf)afval in het milieu en dat het plastic zwerfafval benut kan worden voor recycling, waarmee plastic afval in essentie te beschouwen is als een tijdelijke opslag van grondstof voor het produceren van andere producten. Door de beperkende maatregelen rondom COVID-19 is de uitvoering van het project uitgesteld naar 2021.

Regio gemeenten

Scholen in de regio kunnen ook educatieve lesmaterialen lenen bij De Hortus. De Hortus stelt hiervoor een aparte *NDE flyer Regio* op die jaarlijks digitaal verstuurd wordt. De scholen betalen een vergoeding voor het lenen van het lesmateriaal of nemen een abonnement waarbij ze onbeperkt kunnen lenen. Onze distributievrijwilligers brengen en halen de materialen ook bij deze scholen.

